

Handbok för socialsekreterare

– Om barnrättsperspektivet från
förhandsbedömning till avslutad utredning

Handbok för socialsekreterare

– Om barnrättsperspektivet från
förhandsbedömning till avslutad utredning

Förord	7
Inledning	9
Introduktion till handboken	11
Relevanta artiklar i barnkonventionen	13
Förbud mot diskriminering, artikel 2	14
Barnets bästa, artikel 3	15
Goda förutsättningar för barnets utveckling, artikel 6	16
Barnets rätt till delaktighet och inflytande, artikel 12.....	17
Socialtjänstens ansvar, artikel 4 och 42.....	18
Föräldrars ansvar, artikel 5 och 18	19
Barnets rätt till sina föräldrar, artikel 9.....	20
Barnets rätt till information, artikel 17	21
Skydd mot våld och övergrepp, artikel 19 och 32	22
Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, artikel 24 och 39	23
Barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard, artikel 26 och 27.....	24
Barnets rätt till privatliv och familjeliv, artikel 16.....	25
Processen från förhandsbedömning till kommunikering av beslut	27
Från förhandsbedömning till kommunikering av beslut.....	28
Skyddsbedömning.....	30
Förhandsbedömning	32
Kommunicering till berörda om utredning.....	34
Utredning, bedömning och analys	36
Beslut.....	38
Kommunicering av beslut.....	40
Stöd för analys och bedömning i barnkonventionen	43
Att prata med barn och föräldrar	53
Att prata med barn och deras föräldrar.....	54
Checklistor inför samtal med barn och föräldrar.....	55
<i>Checklista inför barnsamtal</i>	56
<i>Checklista under barnsamtalet</i>	58
<i>Checklista efter barnsamtal</i>	61
Att prata med barn om socialtjänsten	62
<i>Checklista för information om socialtjänstens uppdrag</i>	62
Några avslutande ord	64
Källförteckning	67
Lästips	67
Mina kontakter	69

Författare

Susann Swärd, verksamhetschef Rättighetsfokus

Medförfattare och projektledare

Marie Hugander Juhlin, barnrättsrådgivare UNICEF Sverige

Grafisk design och illustration

Bedow

Tryck

Göteborgstryckeriet 2018

Andra omarbetade upplagan

ISBN

978-91-639-6004-8

OM UNICEF

UNICEF är världens ledande barnrättsorganisation. I 190 länder arbetar vi för barns rätt till trygghet, överlevnad, utveckling och inflytande. Vi förhandlar med makthavare och politiker. Vi följer barn under hela deras uppväxt och hjälper till med grundläggande behov som rent vatten, näring, vaccin, utbildning och skydd mot våld, övergrepp och diskriminering. Samtidigt har vi ständig katastrofberedskap och är snabbt på plats i alla krisområden. Vi förändrar barns liv.

FÖRORD

Sverige anses vara ett av de bästa länderna i världen att växa upp i. Men förutsättningarna för att få en bra start i livet ser olika ut för olika barn. Tusentals barn har kontakt med socialtjänsten och är i behov av samhällets stöd för att kunna växa upp i en trygg miljö och få tillgång till sina rättigheter.

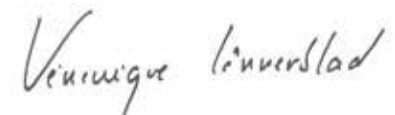
När Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 fick svenska myndigheter ett ansvar att skydda, respektera och säkerställa barns rättigheter. När barnkonventionen blir lag, kommer hårdare krav ställas på socialtjänsten och andra myndigheter att tillämpa konventionen i sina bedömningar och beslutsunderlag.

De senaste åren har vi sett en eskalerande kris inom socialtjänsten, där läget är värst inom barn- och ungdomsvården. Det är

barnen som får betala det högsta priset. Personalomsättningen är hög, det har blivit allt svårare att rekrytera erfaren personal och nyanställda får ibland handlägga de tyngsta ärendena. Samtidigt visar en mätning gjord inom ramen för den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvårdens uppdrag, att endast två procent av socialsekreterarnas tid ägnas åt samtal med barn.

För att stödja socialsekreterare i tillämpningen av barnkonventionen har UNICEF Sverige tagit fram en handbok med överskådlig information och praktiska tips på hur barnkonventionen kan användas i utredningar av barns behov av skydd och stöd. Målet är att bidra till fördjupad förståelse för barns rättigheter och hur de bör genomsyra utredningsprocessen – från förhandsbedömning till kommunikering av beslut.

Véronique Lönnerblad

Generalsekreterare, UNICEF Sverige

INLEDNING

Det här är en handbok för dig som möter barn som av olika anledningar är föremål för utredning eller insatser från socialtjänsten. Främst riktar sig handboken till dig som utreder barns och ungas behov av skydd och stöd, men den kan även vara ett stöd för dig som i ditt dagliga arbete kommer i kontakt med barn och unga på annat sätt.

Många socialsekreterare strävar redan idag efter att arbeta på ett barnrättsorienterat sätt, trots yttre begränsningar i form av ekonomiska ramar, tidsbrist och hög arbetsbelastning. Även om mycket av verksamheten inom socialtjänsten är beroende av politiska beslut och ekonomiska förutsättningar, kan du som socialsekreterare göra stor skillnad för det enskilda barnet. Genom att öka barns möjlighet till delaktighet, vara en vuxen som lyssnar och bidra till att skapa sammanhang för barn i en svårhanterlig situation bidrar du till att stärka barnets ställning som rättighetsbärare.

Mycket av innehållet i den här handboken känns säkert igen och ett av syftena är just att avdramatisera och belysa att mycket av kunskapen och viljan redan finns. Handboken är avsedd att bidra till ytterligare medvetenhet om vad barnrättsperspektivet innebär i barnavårdsutredningar och det praktiska sociala arbetet. Ambitionen är att bidra med lättillgänglig information som kan komma till nytta under alla steg i utredningsprocessen och som förtydligar hur barnkonventionen kan bli ett verktyg för att öka kvaliteten i utredningsarbetet med barn och unga utifrån ett barnrättsperspektiv.

För den som önskar fördjupa sig ytterligare finns det en källförteckning och lästips längre bak i boken.

I förhoppning om intressant läsning och fördjupad insikt om barnrättsbaserat arbetssätt i utredningsprocessen.

Marie Hugander Juhlin

Barnrättsrådgivare

UNICEF Sverige

Susann Swärd

Verksamhetschef

Rättighetsfokus

INTRODUKTION TILL HANDBOKEN

Denna handbok har till syfte att vara ett lättillgängligt stöd för socialsekreterare i det dagliga arbetet med att utreda barn och ungas behov av skydd och stöd. Handboken formulerar på ett konkret och kortfattat sätt hur en barnrättsbaserad process från förhandsbedömning till kommunikering av beslut kan se ut. För att öka kunskapen om barns rättigheter i det praktiska arbetet presenteras relevanta barnrättsprinciper i korthet. Du finner även fördjupningsfrågor som kan föra barnrättsarbetet framåt i den egna verksamheten. Till grund för textinnehållet ligger UNICEFs Handbok om barnkonventionen (2008) och Susann Swärds bok Barnkonventionen i praktisk tillämpning: Handbok för socialtjänsten (2016). Checklistorna i bokens sista kapitel bygger på diskussioner i referensgruppen

av socialsekreterare, samt bidrag från organisationen Knas Hemmas ambassadörer, som under sin barndom varit i kontakt med socialtjänsten.

Inledningsvis presenteras barnkonventionens grundprinciper. Därefter förtydligas socialtjänstens ansvar utifrån relevanta artiklar i barnkonventionen. Kunskapen om dessa barnrättsområden knyts därefter ihop med processflödet från förhandsbedömning till kommunikering av beslut där det blir tydligt hur barnrättsperspektivet ska förankras fortlöpande i utredningsarbetet.

Du får även checklistor med tips på vad som kan vara bra att tänka på i samband med barnsamtal.

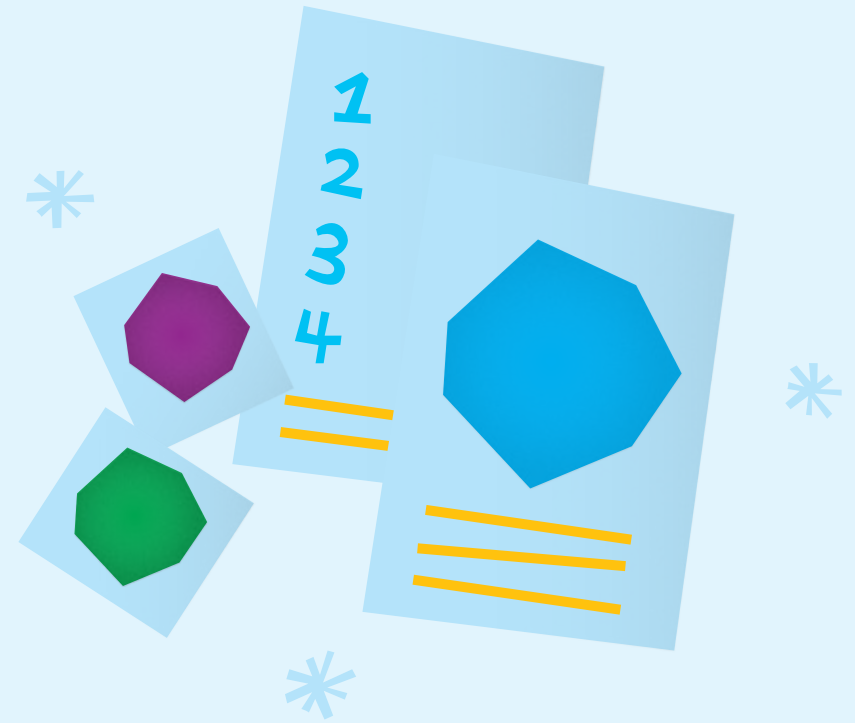

Barnkonventionens grundprinciper

- Förbud mot diskriminering, artikel 2
- Principen om barnets bästa, artikel 3
- Goda förutsättningar för barnets optimala utveckling, artikel 6
- Rätt till delaktighet och inflytande, artikel 12

Notera: I handboken (liksom i barnkonventionen) används genomgående begreppet 'föräldrar'. Med föräldrar avses här biologiska föräldrar, vårdnadshavare och/eller huvudsakliga omsorgspersoner. Det är den enskilda barnets livssituation som avgör om vi utgår

från barnets biologiska föräldrar, vårdnadshavare och/eller barnets huvudsakliga omsorgspersoner. Vissa föräldrar innehar alla dessa roller, andra föräldrar innehar endast en av rollerna.

Relevanta artiklar i barnkonventionen

Förbud mot diskriminering, artikel 2

Alla barn har fullt och lika människovärde och samma rätt till åtnjutande av alla rättigheter i barnkonventionen.

Vi ska visa alla barn samma respekt och bemöta dem på ett värdigt sätt. Inget barn ska diskrimineras på någon grund.

Vår bedömning av det enskilda barnets behov av skydd och stöd får inte påverkas negativt av till exempel barnets kön, ålder, bostadsort, språk, funktionsnedsättning, etnicitet, sexuella läggning, könsuttryck eller könsidentitet. Vår bedömning ska inte heller påverkas av föräldrarnas verbala och kognitiva förmåga,

utbildningsnivå, socioekonomiska status, tidigare kontakt med oss med mera.

Särskild vikt ska läggas vid att ge alla barn likvärdig tillgång till socialtjänstens stöd och resurser. **Likabehandling innebär inte att alla barn ska behandlas lika, utan att alla ska behandlas utifrån sina förutsättningar.** Exempelvis behöver vissa familjer insatser som riktar sig till barnet, andra kan behöva insatser som riktar sig till hela familjen eller endast till föräldrarna. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar och ge det enskilda barnet bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling.

Frågor att ställa sig

- Vad i detta barns livssituation (socioekonomiska status, föräldrars förmåga, integration i samhället, övrig utsatthet) måste vi särskilt beakta när vi bedömer barnets behov av skydd och stöd?
- Hur beaktar vi skillnader i barnens olika förutsättningar för att ge barnet bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling?

Barnets bästa, artikel 3

Principen om barnets bästa är viktig att beakta i alla beslut som rör barn. Barnkonventionen kräver inte att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande, men att barnets bästa ska väga tungt i vågskålen när vi ska fatta beslut som rör barn. **Om det finns två eller flera alternativ, eller mer än en tolkning, ska den lösning väljas som bäst tillgodoser barnets bästa.**

För att komma fram till vad som är barnets bästa behöver vi göra en bedömning av de risk- och skyddsfaktorer som finns i barnets omgivning. En sådan värdering ska utgå ifrån en samlad bild av forskning, evidensbaserad kunskap, rådande praxis och vår beprövade erfarenhet. Barnets bästa är i första hand en professionell bedömning och vi får inte påverkas av föräldrarnas inställning, förmåga eller socioekonomiska bakgrund i den

bedömningen. Vi får inte välja "föräldrarnas bästa" före barnets bästa.

Barnets bästa är en viktig princip som måste bedömas, men är inte ensamt avgörande. Om vi bedömer att det inte finns möjlighet att ta ett beslut i enlighet med barnets bästa ska detta förklaras, och kompletteras med en beskrivning av vilka kompensande åtgärder som planeras, för att beslutet trots detta ska bli så bra som möjligt för barnet. Vi måste dock bedöma barnets bästa utifrån barnets faktiska behov av skydd och stöd. **Det innebär att vi inte får begränsa bedömningen och utredningen utifrån på förhand definierade ekonomiska ramar eller identifierade möjliga insatser.**

Barnets bästa ska redovisas i beslutet för att tydliggöra hur resonemanget gått kring denna princip.

Frågor att ställa sig

- Vad är barnets bästa för det här barnet i den här situationen?
- Vad är barnets bästa utifrån forskning, evidensbaserad kunskap, rådande nationell praxis samt vår egen beprövade erfarenhet?
- Vad tycker barnet själv är barnets bästa i denna situation?
- Hur motiverar vi vår bedömning av barnets bästa om den skiljer sig från barnets bedömning?
- Vad är barnets bästa på kort och lång sikt? Motivera.

Goda förutsättningar för barnets utveckling, artikel 6

Barn har en grundläggande rätt till liv, överlevnad och bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling. Rätten till utveckling och hälsa kan utmanas av dåliga levnadsförhållanden, vanvård, våld, övergrepp och begränsade möjligheter för barn att förverkliga sin mänskliga potential.

Socialtjänstens arbete ska bidra till bästa möjliga förutsättningar för barnets liv och en optimal utveckling, utifrån barnets bästa. Vi ska se till barnets hela livssituation och vid behov samarbeta med andra – med barnet i centrum.

Vi ska identifiera och bedöma barnets behov utifrån rätten till goda förutsättningar för en optimal utveckling även om vi saknar ekonomiska förutsättningar för att förverkliga det.

En bedömning av vad som skapar goda förutsättningar för barnets utveckling och skäliga levnadsvillkor innebär att vi måste se till barnets hela livssituation och väga in föräldrarnas förutsättningar för boende, sysselsättning, mat för dagen etc. som en relevant del av lösningen på barnets situation.

Utifrån barnets rätt till sina föräldrar ska vi, när så är möjligt, ge familjen det stöd de behöver för att undvika att omhändertaga barnet. [Förverkligandet av barnets bästa, barnets rätt till sina föräldrar och bästa möjliga förutsättningar för barnets utveckling får inte begränsas av bristfällig samverkan mellan socialtjänstens olika avdelningar, eller av fördelningen av ekonomiska medel mellan verksamheter.](#)

Frågor att ställa sig

- Hur har vi beaktat rätten till bästa möjliga förutsättningar för barnets optimala utveckling och uppväxt när vi gör vår samlade bedömning?
- Vem eller vilka behöver vi samverka med utifrån barnets behov?

Barnets rätt till delaktighet och inflytande, artikel 12

Rätten till delaktighet och inflytande inkluderar barns rätt att bli lyssnade till och få uttrycka sina åsikter. Vi ska ta det barn säger på allvar och se barn som rättighetsbärare. Det innebär inte att barnet ska bestämma eller att barnets röst är utslagsgivande. Barnets åsikter bidrar i stället till att vi får en förståelse för hur barnet resonerar. Delaktighet är en rättighet, inte en skyldighet. Om barnet väljer att inte göra sin röst hörd får vi inhämta kunskap om barnets livssituation på annat sätt.

Utgångspunkten är att förutsätta att barnet med rätt stöd är i stånd att föra fram sina egna åsikter, oavsett ålder. Rätten att bli hörd gäller även för barn som har svårt att föra fram sina åsikter, som till exempel barn med funktionsnedsättning eller annat

modersmål än svenska. Om barnet behöver stöd för att uttrycka sin åsikt har barnet rätt att få det.

Det inte nödvändigt att barnet har utförlig kunskap om alla aspekter av beslutet, men barnet ska ha tillräcklig förståelse för att kunna bilda sig åsikter i frågan. Vi måste därför identifiera vad det är vi önskar förstå ur barnets perspektiv och förklara det på ett enkelt sätt för barnet, för att barnet ska kunna vara delaktigt. [Det är vi som ska förstå barnet, inte barnet som ska förstå frågan ur vårt socialtjänstperspektiv. Det är socialtjänstens uppdrag att ha kunskap och kompetens för att göra barnen delaktiga.](#) Detta förutsätter en kunskap om barnets utveckling och hur det barnet uttrycker, både verbalt och icke-verbalt, tolkas.

Frågor att ställa sig

- På vilket sätt har vi gett barnet reell möjlighet till delaktighet?
- Hur har vi säkerställt att vi har pratat med barnet om rätt saker?
- Vilka åsikter har barnet uttryckt som vi behöver beakta för att ta ett beslut utifrån barnets bästa?
- Vilken vikt kan barnets åsikter få i beslutet, med beaktan av barnets ålder och mognad?

Socialtjänstens ansvar, artikel 4 och 42

Alla som arbetar inom socialtjänsten är ansvariga för att prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets rättigheter i sitt arbete. Våra arbetsrutiner, åtgärder och insatser ska inkludera ett barnrättsperspektiv.

Vi ska vara barnrättsbaserade från det att vi tar emot en anmälan till dess att vi har kommunicerat beslutet till barnet och föräldrarna, samt vid verkställande av beslut och uppföljning.

Genomförandet av barnets rättigheter får inte betraktas som en välgörenhetsprocess där barn ges förmåner. [Det är viktigt att vi ser barnet som en rättighetsbärare där det åligger oss att ta ansvar för att prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets rättigheter.](#)

Socialsekreterare ska ha den kompetens som är nödvändig för att på ett rättssäkert sätt kunna omsätta barnets rättigheter konkret och praktiskt under hela processen från förhandsbedömning till beslut. Vi behöver kunskap om barnets rättigheter, hur rättigheterna kommer till uttryck i svensk lagstiftning och hur de kan omsättas i praktiken. Detta är en grundförutsättning för att leva upp till åtaganden i konventionen i det dagliga arbetet.

Arbetsgivaren ansvarar för att berörda yrkesgrupper erbjuds systematisk och fortlöpande kompetensutveckling i barnets rättigheter. Det ska finnas förutsättningar för dessa yrkesgrupper att utveckla och behålla kunskapen samt omsätta den i praktiken.

Frågor att ställa sig

- Hur ser vi till att vi har den kompetens vi behöver för att kunna beakta barnrättsperspektivet i alla delar från inkommen orosanmälan till kommunikering av beslut?
- Vilket metodstöd behöver vi för vår bedömning av barnets bästa samt genomförandet av barnets rätt till delaktighet?

Föräldrars ansvar, artikel 5 och 18

[Föräldrar är huvudansvariga för sitt barn och de har ett gemensamt ansvar \(om barnet har två vårdnadshavare\) för barnets uppfostran och utveckling samt goda uppväxtvillkor.](#) De ska bevaka och säkerställa barnets rättigheter gentemot till exempel skolan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

I föräldrars ansvar för barnet ingår att fatta viktiga beslut med respekt för principen om barnets bästa och barnets fortlöpande utveckling av sin förmåga och mognad. Barnets fortlöpande utveckling handlar om barnets växande självständighet i förhållande till sina föräldrar. Föräldrarna har även ett ansvar för att inte kräva eller förvänta sig något av barnet som är orimligt i förhållande till hur långt barnet har kommit i sin utveckling.

Föräldrar kan behöva ge yngre barn mer råd och guidning, medan äldre barn, med föräldrarnas stöd, själva kan börja resonera och bli allt mer självständiga i olika frågor. Ju mer barnet vet, har upplevt och förstår, desto mer måste föräldrar omvandla instruktioner och vägledning till påminnelser och råd, och sedan till ett utbyte på lika villkor. Auktoritära föräldrar får inte begränsa barnets självbestämmanderätt och egna uttryck. Föräldrar får inte utsätta barnet för våld eller övergrepp, vanvård eller försummelse.

[Enligt barnkonventionen har föräldrar rätt att få det stöd de behöver för att de ska klara av sitt ansvar för barnet.](#) De kan få stöd med omsorg, uppfostran och barnets utveckling, samt insatser för att förebygga vanvård, våld och övergrepp.

Frågor att ställa sig

- Vilket stöd behöver föräldern eller föräldrarna för att ge sitt barn en optimal utveckling samt trygga och goda uppväxtvillkor?
- Vem behöver vi samverka med för att få till ett stöd till hela familjen som är gynnsamt för barnets uppväxt och utveckling?

Notera: I handboken (liksom i barnkonventionen) används genomgående begreppet "föräldrar". Med föräldrar avses i handboken biologiska föräldrar, vårdnadshavare och/

eller huvudsakliga omsorgspersoner. Artikel 5 och 18 syftar främst på begreppet vårdnadshavare och/eller huvudsakliga omsorgspersoner.

Barnets rätt till sina föräldrar, artikel 9

Barnkonventionen ger barnet rätt till sina föräldrar, vilket förutsätter att hänsyn har tagits till barnets bästa, goda förutsättningar för barnets levnadsvillkor (hälsa och utveckling) och skydd mot våld och övergrepp.

Grundtanken är att barn inte ska skiljas från sina föräldrar mot deras vilja utom när det är nödvändigt för barnets bästa. Barnet ska i möjligaste mån skyddas och ges förutsättningar att bo kvar i sin familj, med stöd från bland annat socialtjänsten. Samtidigt har vi ett ansvar att skydda barn från föräldrar som till exempel utsätter barnet för vanvård och försummelse eller våld och övergrepp.

Fokus ska ligga på barnets rätt till sina föräldrar, utifrån barnets bästa, inte på föräldrars rätt till sina barn. Det är barnets rättigheter och behov som ska stå i centrum.

När det är nödvändigt för barnets bästa att barnet skiljs från sina föräldrar ska det ske på ett rättssäkert sätt utifrån gällande lagstiftning, där alla barn ska behandlas lika inför lagen utan diskriminering.

Det vi kan uppleva som en utsatt familjesituation kan för barnet och föräldrarna vara vardag. **Om det inte föreligger omedelbar risk för barnets hälsa och säkerhet, men ett omhändertagande övervägs, ska det vara klarlagt att inget annat alternativ än åtskiljande från föräldrarna kan tillgodose barnets bästa.** I en bedömning av barnets hela familjesituation väger vi risk- och skyddsfaktorer emot varandra, där barnets bästa ska beaktas på både kort och lång sikt.

Frågor att ställa sig

- Vilket stöd behöver föräldrarna för att vi ska kunna säkerställa barnets rätt till sina föräldrar?
- Finns det något som tyder på att åtskiljande från föräldrarna är det enda alternativet som tillgodoser barnets bästa?

Notera: I handboken (liksom i barnkonventionen) används genomgående begreppet 'föräldrar'. Med föräldrar avses i handboken biologiska föräldrar,

vårdnadshavare och/eller huvudsakliga omsorgspersoner. Artikel 9 syftar främst på biologiska föräldrar.

Barnets rätt till information, artikel 17

Barn har rätt att i tillräcklig utsträckning få tillgång till den information de behöver för att förstå den situation de befinner sig i.

Det är en förutsättning för att de ska kunna delta på ett meningsfullt sätt i beslut som rör dem.

Som socialsekreterare är vi skyldiga att förse barnet med relevant information om varför barnet är hos socialtjänsten, vad socialtjänsten gör och specifik information om vad som händer från förhandsbedömning till beslut, samt hur detta relaterar till barnet och påverkar barnets livssituation och framtid. Information bör ges vid flera tillfällen under hela handläggningsprocessen.

Informationen ska ges på det sätt som är mest lämpligt för det enskilda barnet, anpassat till barnets ålder, mognad och särskilda behov. Att informera barnet kräver

kunskap om barns utveckling samt förmåga att lyssna till det enskilda barnet.

Den som har ett ansvar att förmedla information till barn har även ett ansvar att kontrollera om barnet har förstått informationen. Det är viktigt att kontinuerligt ta reda på om barnet har kunnat ta emot och kunnat förstå vad informationen innebär. Ett barn som känner sig oroligt, rädd eller utsatt kan ha svårare att till å sig information. Det ställer krav på att vi anpassar informationen och skapar ett tryggt och förtroendegivande samtal.

För många barn krävs det att vi kontinuerligt upprepar information och fördjupar informationen efter hand som barnet har förstått den. **Tidsbrist är inte ett giltigt skäl för att undvika att lyssna på barnet eller ta sig tid att förklara viktig information för barnet.**

Frågor att ställa sig

- Hur informerar jag bäst det här barnet?
- Vilken information är viktig att förmedla till barnet?
- Hur kontrollerar jag att barnet har förstått den information jag har förmedlat?

Skydd mot våld och övergrepp, artikel 19 och 32

Barn har rätt att växa upp i en miljö fri från våld och övergrepp, både i hemmet, i skolan och i det offentliga rummet. Barnet ska även skyddas mot vanvård och försummelse.

Föräldrar får aldrig utsätta barnet för våld eller kränkningar. Det ligger i deras ansvar att skydda barnet från alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Aga är inte förenligt med barnkonventionen (eller svensk lagstiftning) och föräldrar ska avstå från att använda uppfostringsmetoder och bestraffningar som förringar, förödmjukar, svärtnar, skuldbelägger, hotar, skrämmer eller förlöjligar barnet.

Vi har ett ansvar att säkerställa att barnets hemmiljö är gynnsam för barnets hälsa

och utveckling, och att skydda barnet från våld och övergrepp. Det handlar även om att skydda barnet från skadliga levnadsvanor som missbruk av alkohol och droger, men även spel, skadligt sexuellt beteende, samt skadligt bruk av internet och annan teknik.

Utifrån barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa och goda förutsättningar för barnets utveckling ska vi förebygga, upptäcka och agera när barnet riskerar att utsättas för skadliga sedvänjor som till exempel könsstympning av flickor och tidiga äktenskap. Barnet ska även skyddas mot begränsningar i vardagen såsom hedersrelaterat förtryck och våld. Samverkan med förskola, skola och hälso- och sjukvård är av största vikt.

Frågor att ställa sig

- Hur säkerställer vi att barnet är skyddat från alla former av våld, övergrepp, vanvård, försummelse och skadliga levnadsvanor?
- Hur säkerställer vi att barnet är skyddat från skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld?
- Vilket stöd behöver barnet och föräldrarna för att vi ska kunna säkerställa en trygg uppväxt för barnet?

Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, artikel 24 och 39

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa bygger på att alla barn har likvärdiga förutsättningar att få hälso- och sjukvård samt rehabilitering när de behöver det. Utgångspunkten är att barn har rätt att växa upp under förhållanden som främjar deras hälsa och utveckling på bästa sätt. Detta inkluderar rätten att skyddas från könsstympning av flickor, barnäktenskap samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Barn med funktionsnedsättning har rätt till likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård samt rehabilitering och ska inte diskrimineras i förhållande till andra barn.

Barn med psykisk ohälsa eller missbruksproblem har rätt att få den behandling de behöver för att åtnjuta rätten till bästa uppnåeliga hälsa.

I så stor utsträckning som möjligt bör barn få behandling och vård i barnets lokalsamhälle. Alla beslut som rör vård och omhändertagande för vård ska fattas i enlighet med principen om barnets bästa.

Barn som har utsatts för någon form av traumatisk händelse, som till exempel våld eller övergrepp, har rätt till fysisk och psykisk rehabilitering av kvalificerade professionella med kompetens att möta barnets specifika behov. Barnets särskilda omständigheter och utsatthet måste beaktas, speciellt utifrån att barn i olika grad kan ha upplevt förluster, trauman och våld, samt fått sin tillvaro ställd på ända. Det är viktigt att dessa barn får tillgång till rehabilitering och återhämtning som är gynnsam för barnets fortsatta utveckling och hälsa.

Frågor att ställa sig

- Vilket stöd behöver barnet och föräldrarna för att barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa samt likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård ska tillgodoses?
- Vilket behov av rehabilitering har barnet utifrån sina upplevelser av våld, övergrepp, vanvård, försummelse eller andra traumatiska upplevelser?

Barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard, artikel 26 och 27

Social trygghet och skälig levnadsstandard handlar om en helhetssyn på barnets rätt till goda förutsättningar för sin uppväxt och utveckling. Viktiga delar är tillräcklig och näringsrik mat, årstidsanpassade kläder samt säkert och värdigt boende. Om barnet riskerar att bli hemlöst ska särskild hänsyn tas till barnets bästa.

I skälig levnadsstandard ingår rätten till bästa uppnåeliga hälsa i ett brett perspektiv som inkluderar bland annat förebyggande insatser för barnolycksfall, miljöförstörrelse och skadliga traditionella sedvänjor. Även barnets rätt till utveckling av sin fysik genom till exempel sport och idrott och rätten till lek, vila, fritid och kultur inkluderas i goda förutsättningar för barnets utveckling och en skälig levnadsstandard.

Föräldrar har ett ansvar för barnets ekonomiska och sociala trygghet, men staten (och socialtjänsten) har ett ansvar att erbjuda likvärdigt stöd till föräldrar som saknar nödvändig förmåga eller resurser, för att de ska kunna ta sitt ansvar för barnets utveckling.

Barns rätt till en skälig levnadsstandard och trygg uppväxt med sina föräldrar innebär att vi ibland behöver se till hela familjens förutsättningar för att kunna förverkliga och trygga barnets rättigheter. Om barnets levnadssituation, till exempel boende, inte är förenligt med barnets bästa och rätten till goda levnadsvillkor, måste insatser riktas in på familjens situation. [Det är inte förenligt med barnkonventionen att barn omhändertas och fråntas rätten till sina föräldrar om detta kan undvikas med rätt stöd till familjen.](#)

Frågor att ställa sig

- Vilket stöd behöver barnet och föräldrarna för att rätten till social trygghet och skälig levnadsstandard ska tillgodoses?
- Vem behöver vi samverka med för att få till ett stöd till hela familjen utifrån barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard?

Barnets rätt till privatliv och familjeliv, artikel 16

Alla barn har rätt till skydd av sitt privatliv i alla situationer. Ingen har rätt att utan laglig grund ingripa i barnets familjeliv eller privatliv.

[När socialtjänsten granskar hur barnet har det i hemmet, i familjehemmet, på institutionen eller liknande, måste detta ske utifrån de lagar och direktiv som reglerar sådan myndighetsutövning, och med respekt för barnets rättigheter och integritet.](#)

Rätten till privatliv inkluderar den fysiska miljö som barnet bor i, barnets kommunikation med andra (inklusive rätten att föra konfidentiella samtal och få privat rådgivning), samt information om barnet som finns i olika register.

Socialtjänsten ska hantera information om barn utifrån barnets rätt till privatliv. Barnet och barnets föräldrar ska:

- känna till existensen av registrerad och dokumenterad information om barnet.
- förstå varför sådan information bevaras och vem som kontrollerar och har tillgång till den.
- kunna få tillgång till sådana dokument, oavsett om de har bevarats manuellt eller elektroniskt.
- ha rätt att ifrågasätta och rätta innehållet i sådana dokument.

Frågor att ställa sig

- Hur säkerställer vi barnets privatliv och familjeliv när vi registrerar uppgifter om barnet och familjen?
- Hur informerar vi barnet och föräldrarna om vår dokumentation?
- Hur har barnet fått möjlighet att ifrågasätta och rätta innehållet i dokumentationen?

Processen från förhandsbedömning
till kommunikering av beslut

Från förhandsbedömning till kommunikering av beslut

I denna del knyts barnrättsperspektivet på ett konkret sätt ihop med processflödet från förhandsbedömning till kommunikering av beslut. Rutan nedan är en förenklad översikt av utredningsprocessen vid inkommen orosanmälan. Vid egen ansökan inleds alltid utredning utan att en förhandsbedömning först görs.

Skyddsbedömning

Här är en översikt över hur barnkonventionen kan omsättas i arbetet med skyddsbedömning.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

Vi ska visa respekt och inte diskriminera barnet eller föräldrarna.

Vi ska vara observanta på vad i barnets livssituation (socioekonomiska status, föräldrars förmåga, integration i samhället, övrig utsatthet) vi särskilt måste beakta när vi bedömer barnets behov av skydd och stöd.

Principen om barnets bästa (art. 3)

Skyddsbedömningen ska säkerställa barnets hälsa och säkerhet utifrån vad som är barnets bästa. Det är oförenligt med barnets bästa att barnet utsätts för någon form av våld eller övergrepp.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Barnets delaktighet i den omedelbara skyddsbedömningen är endast aktuellt i de situationer vi träffar barnet under bedömningen.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Skyddsbedömningen ska utgå från ett helhetsperspektiv på barnets livssituation och uppmärksamma barnets förutsättningar för en gynnsam utveckling och bästa uppnåeliga hälsa.

Social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)

Vi ska se till att barnets omedelbara hälsa och utveckling inte hotas av barnets levnadsvillkor (mat, kläder och boende). Vi bedömer hela familjens samlade situation.

Rätten till sina föräldrar utifrån barnets bästa (art. 9)

När ett omedelbart omhändertagande övervägs måste skyddsbedömningen säkerställa att inget annat alternativ än åtskiljande från föräldrarna kan tillgodose barnets bästa. Om det föreligger ett omedelbart hot för barnets hälsa och säkerhet måste barnets behov av skydd säkerställas.

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

Barnet ska skyddas mot omedelbar risk för barnets hälsa och säkerhet. Detta inkluderar att skydda barnet mot våld och övergrepp, vanvård och försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld.

Förhandsbedömning

Här är en översikt över hur barnkonventionen kan omsättas i arbetet med förhandsbedömning.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

Vi ska oavsett barnets bakgrund (socioekonomiska status, föräldrars förmåga, integration i samhället, övrig utsatthet) göra en opartisk förhandsbedömning av barnets livssituation.

Principen om barnets bästa (art. 3)

Under förhandsbedömningen ska vi utgå från vad som bedöms vara barnets bästa i den här situationen och om barnets bästa är tillgodosett eller inte.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Vi ska lyssna på barnet och ge barnet stöd för att uttrycka sina åsikter. Om barnet väljer att inte vara delaktig får vi inhämta information om barnets livssituation på annat sätt.

Vi bedömer barnets åsikter utifrån barnets ålder och mognad.

Barnet får relevant och individanpassad information. Vi säkerställer att barnet har förstått informationen.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Vi utgår från ett helhetsperspektiv på barnets livssituation och noterar barnets förutsättningar för en gynnsam utveckling och bästa uppnåeliga hälsa som en del av förhandsbedömningen.

Social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)

Vi ser till barnets levnadsvillkor (mat, kläder, boende, fritid) och inkluderar ett familjeperspektiv i förhandsbedömningen.

Rätten till sina föräldrar utifrån barnets bästa (art. 9)

I förhandsbedömningen utgår vi från barnets rätt till sina föräldrar, så länge detta är förenligt med barnets bästa.

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

Förhandsbedömningen utgår från barnets behov av skydd mot våld och övergrepp, vård och försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld.

Kommunicering till berörda om utredning

Här är en översikt över hur barnkonventionen kan omsättas i arbetet med kommunikering till berörda om utredning.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

Vi underrättar barnet och vårdnadshavare om att utredning ska inledas på ett sätt som anpassas till barnets och vårdnadshavarnas individuella förutsättningar.

Principen om barnets bästa (art. 3)

Vi utgår från barnets bästa när vi väljer hur, var och vad vi kommunicerar till barnet och vårdnadshavare om att utredning ska inledas.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Vi lyssnar på barnet och ger barnet stöd att uttrycka sina åsikter.

Barnet får relevant och individanpassad information. Vi försäkrar oss om att barnet har förstått informationen.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Vi utgår från ett helhetsperspektiv på barnets livssituation och bekräftar att en utredning är till för att undersöka om barnet och/eller föräldrar behöver stöd och hur vi i så fall kan ge det stödet på bästa sätt.

Social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)

Vi ser till barnets levnadsvillkor och berättar att vi ger stöd till barnet och/eller föräldrar för att barnet ska växa upp med goda levnadsvillkor.

Rätten till sina föräldrar utifrån barnets bästa (art. 9)

Vi bekräftar att barnet har rätt att känna sig tryggt i hemmet med sina föräldrar, och att vi kan ge föräldrar stöd i sin föräldraroll.

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

Vi förklarar att vårt uppdrag är att undersöka om barnet är utsatt för någon form av våld eller övergrepp, vanvård eller försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld.

Vi berättar att vi kan ge stöd till barnet och/eller till föräldrar.

Utredning, bedömning och analys

Här är en översikt över hur barnkonventionen kan omsättas i arbetet med utredning, bedömning och analys.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

När vi bedömer barnets behov av skydd och stöd ska vi vara observanta på vad vi särskilt måste beakta i barnets livssituation (socioekonomiska status, föräldrars förmåga, integration i samhället och övrig utsatthet).

Principen om barnets bästa (art. 3)

I vår utredning, analys och bedömning ska vi utgå från vad som anses vara barnets bästa i den aktuella situationen och ta reda på om barnets bästa är tillgodosett eller inte.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Vi ska lyssna på barnet och ge barnet stöd för att uttrycka sina åsikter. Om barnet väljer att inte vara delaktigt får vi inhämta kunskap om barnets livssituation på annat sätt.

Vi har ansvar för att skapa möjligheter för barnet att vara delaktigt och ha inflytande. Vi bedömer sedan barnets åsikter utifrån barnets ålder och mognad.

Barnet får relevant och individanpassad information. Vi försäkrar oss om att barnet har förstått informationen.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Vi utgår från ett helhetsperspektiv på barnets livssituation och noterar barnets förutsättningar för en gynnsam utveckling och bästa uppnåeliga hälsa som en del av utredning, bedömning och analys.

Social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)

Vi ser till barnets levnadsvillkor (mat, kläder, boende och fritid) och inkluderar ett familjeperspektiv i utredning, bedömning och analys.

Rätten till sina föräldrar utifrån barnets bästa (art. 9)

I vår utredning, bedömning och analys utgår vi från barnets rätt till sina föräldrar, så länge detta är förenligt med barnets bästa.

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

I vår utredning, bedömning och analys ska barnets behov av skydd mot våld och övergrepp, vanvård och försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld inkluderas.

Beslut

Här är en översikt över hur barnkonventionen kan omsättas i beslutet.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

Beslut ska fattas på likvärdiga grunder för alla barn i liknande situationer, oavsett barnets bakgrund och livssituation (socioekonomiska status, föräldrars förmåga, integration i samhället och övrig utsatthet).

Principen om barnets bästa (art. 3)

Beslut ska vara förenligt med principen om barnets bästa (utifrån forskning, evidens, beprövad erfarenhet och barnets åsikter). Om det finns två möjliga likvärdiga beslut ska det beslut väljas som är mest förenligt med barnets bästa.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Barnets åsikter och inställning till insatser ska framgå i beslutet. Om barnet inte har kommit till tals måste vi förklara denna brist i beslutet, samt redogöra för vad vi gjort för att skaffa oss nödvändig kunskap om barnets livssituation på annat sätt.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Beslutet ska beakta barnets rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa. Detta inkluderar att beakta stöd till föräldrar som ett sätt att förverkliga barnets rättigheter.

Social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)

Beslutet ska beakta barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard (mat, kläder, boende och fritid). Detta inkluderar att beakta stöd till föräldrar som ett sätt att förverkliga barnets rättigheter.

Rätten till sina föräldrar utifrån barnets bästa (art. 9)

Beslutet ska beakta barnets rätt till sina föräldrar. Innan ett omhändertagande övervägs måste vi säkerställa att inget annat alternativ än åtskiljande från föräldrarna kan tillgodose barnets bästa. Om det föreligger hot för barnets hälsa och säkerhet måste barnets behov av skydd säkerställas.

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

Beslutet ska säkerställa barnets behov av skydd mot våld, övergrepp, vanvård, försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld. Insatser för rehabilitering av barnet och stöd till föräldrar ska beaktas.

Kommunicering av beslut

Här är en översikt över hur barnkonventionen kan omsättas i arbetet med kommunikering av beslut.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

Vi kommunicerar beslutet till barn och vårdnadshavare på ett sätt som anpassats till barnets och föräldrarnas individuella förutsättningar.

Principen om barnets bästa (art. 3)

Vi utgår från barnets bästa när vi väljer hur, var och vad vi kommunicerar till barnet och vårdnadshavarna om de beslut som fattats.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Vi lyssnar på barnet och ger det stöd barnet behöver för att uttrycka sina åsikter.

Barnet får relevant och individanpassad information. Vi försäkrar oss om att barnet och vårdnadshavarna har förstått beslutet samt vet hur beslutet kan överklagas.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Vi utgår från en helhetssyn på barnets livssituation och bekräftar att en utredning är till för att undersöka om barnet och/eller föräldrarna behöver stöd, och hur vi i så fall kan ge det stödet på bästa sätt.

Social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)

Vi bekräftar att vi ser till barnets hela livssituation och att det stöd vi erbjuder barnet och/eller föräldrarna syftar till att barnet ska växa upp med goda levnadsvillkor.

Rätten till sina föräldrar utifrån barnets bästa (art. 9)

Vi förklarar att barn har rätt att känna sig trygga i hemmet med sina föräldrar. Vi beskriver det stöd vi kan ge barnet och/eller föräldrarna för att barnet ska få en trygg uppväxt.

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

Vi bekräftar att vårt uppdrag är att skydda barn från våld och övergrepp, vanvård och försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld.

Vi beskriver för barn och vårdnadshavare det stöd vi kan ge barnet och/eller föräldrarna för att barnet ska få en trygg uppväxt.

Stöd för analys och bedömning
i barnkonventionen

Stöd för analys och bedömning i barnkonventionen

Här är förslag på hur formuleringar med utgångspunkt i barnkonventionen kan se ut i analys och bedömning. Använd de formuleringar som passar det enskilda ärendet och komplettera med specifik information från utredningen. Det är viktigt att anpassa språkbruket efter de barn och föräldrar som ska förstå beslutet.

Förbud mot diskriminering (art. 2)

Socialtjänsten ska utifrån barnets rätt att inte utsättas för någon form av diskriminering erbjuda alla barn likvärdig tillgång till socialtjänstens stöd och resurser, i enlighet med barnkonventionens artikel 2.

För att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar och ge barnet bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling behöver vi särskilt beakta detta barns livssituation utifrån *(välj relevanta kriterier: kön, ålder, bostadsort, språk, funktionsnedsättning, etnicitet, sexuell läggning, könsuttryck, könsidentitet, socioekonomiska status, föräldrars förmåga, integration i samhället etc.)*.

Utifrån barnets rätt till likabehandling behöver detta barn *(beskriv insats)* för att kunna tillgodogöra sig rätten till *(välj rättighetsområde, till exempel goda förutsättningar för optimal utveckling, bästa uppnåeliga hälsa, social trygghet eller skälig levnadsstandard)* i samma utsträckning som andra barn i kommunen.

Principen om barnets bästa (art. 3)

Socialtjänsten ska i alla beslut som berör barn utgå från principen om barnets bästa, enligt barnkonventionens artikel 3.

Med utgångspunkt i den information som inhämtats under utredningsförfarandet är bedömningen att barnets bästa utifrån *(välj rätt nivå: forskning, evidensbaserad kunskap, rådande nationell praxis från riktlinjer eller praxis från andra kommuner, egen beprövad erfarenhet, barnets åsikter om barnets bästa)* är *(beskriv slutsats om barnets bästa)*.

Barnets bästa ska även bedömas på kort och lång sikt. Utredande socialsekreterare bedömer att barnets bästa på kort sikt är *(beskriv bedömningen)*. På lång sikt bedöms barnets bästa vara *(beskriv bedömningen)*.

Bedömningen är att följande insatser kan beviljas barnet och/eller föräldrarna: *(beskriv insatserna)*. Eftersom *(beskriv insatsen)* bedöms bäst tillgodose principen om barnets bästa föreslår utredande socialsekreterare att barnet och/eller föräldrarna bör beviljas denna insats.

Barnets delaktighet och rätt till information (art. 12 och 17)

Socialtjänsten har ett långtgående ansvar att beakta barnets åsikter när vi fattar beslut om insatser enligt barnkonventionens artikel 12.

Under utredningstiden har barnet berättat (eller på annat sätt uttryckt) *(beskriv barnets åsikter)*.

Vi har inte kunnat göra barnet delaktigt under utredningen på grund av *(beskriv orsak)*. För att ändå få en uppfattning om barnets åsikter har information inhämtats genom *(beskriv på vilket sätt informationen har inhämtats och hur den eventuellt speglar barnets inställning eller åsikter, alternativt ger information om barnets samlade livssituation)*.

Utifrån barnets ålder och mognad i förhållande till den situation barnet befinner sig i föreslår utredande socialsekreterare *(välj vilket alternativ av a och b som passar bäst)*:

- a. ett beslut i enlighet med barnets åsikter som innebär *(beskriv beslutet)*.
- b. att bortse från barnets åsikter på grund av *(beskriv orsak)*. I stället grundas bedömningen på principen om barnets bästa, vilket innebär *(beskriv beslut)*.

Goda förutsättningar för optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa (art. 6 och 24)

Socialtjänsten ska prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa, enligt barnkonventionens artikel 6 och 24.

Utredningen visar att barnets förutsättningar för en optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa påverkas *(negativt/positivt)* av *(beskriv faktorer)*.

För att prioritera, respektera, skydda och säkerställa bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa för barnet föreslås *(beskriv insats)*.

Barnets föräldrar är viktiga för att säkerställa barnets rätt till bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling och bästa uppnåeliga hälsa. För att de ska klara av sitt föräldraansvar bedömer utredande socialsekreterare att *(beskriv insats)* är den insats som bäst möter barnets behov.

**Social trygghet och skälig
levnadsstandard (art. 5, 18, 26 och 27)**

Socialtjänsten har ett ansvar att prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard, utifrån barnkonventionens artiklar 5, 18, 26 och 27.

Utredningen visar att barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard utmanas när det gäller *(beskriv begränsningar, behov etc. när det gäller mat, omsorg, säkert och värdigt boende, kultur och fritid)*.

För att prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard bedömer utredande socialsekreterare *(beskriv insats)* är den insats som bäst möter barnets behov.

Barnets föräldrar är viktiga för att säkerställa barnets rätt till *(beskriv vilka rättigheter ni fokuserar på, till exempel näringsrik mat, omvårdnad, säkert och värdigt boende, kultur eller fritid)*. För att stödja föräldrarna i att klara av sitt föräldraansvar bedömer utredande socialsekreterare att familjen är i behov av *(beskriv insats och motivera)*.

**Rätten till sina föräldrar utifrån
principen om barnets bästa (art. 9)**

Barnet har rätt till sina föräldrar och ska få sin dagliga omvårdnad av föräldrarna så länge det är förenligt med barnets bästa, enligt barnkonventionens artikel 9.

Utredningen visar att *(beskriv analysen av föräldraförmågan och eventuella brister i omhändertagandet och skyddet av barnet)*.

Utifrån principen om barnets bästa anser utredande socialsekreterare att *(välj a eller b nedan)*:

- a. det är förenligt med barnets bästa att barnet bor kvar med sina föräldrar på grund av *(ange orsak)*. För att stödja föräldrarna i sitt föräldraskap föreslås *(beskriv insats)*.
- b. det inte är förenligt med barnets bästa att barnet bor kvar med sina föräldrar på grund av *(ange orsak)*. Utredande socialsekreterare bedömer att det finns omedelbara och överhängande risker för barnets hälsa och utveckling och att placering utanför det egna hemmet är det enda alternativ som tillgodoser barnets bästa. *(Beskriv om det utifrån barnets rätt till sina föräldrar bedöms vara i barnets bästa intresse att barnet bibehåller någon form av kontakt med sina föräldrar, och förutsättningarna för sådan kontakt.)*

Rätt att skyddas mot våld och övergrepp samt rätt till rehabilitering (art. 19, 32 och 39)

Socialtjänsten ska prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets behov av skydd mot våld och övergrepp, vanvård och försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld, samt erbjuda rehabilitering för de barn som varit med om våld och övergrepp, enligt barnkonventionens artiklar 19, 32 och 39.

Utredningen visar att *(beskriv analysen av barnets utsatthet av våld)*.

För att säkerställa barnets rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp görs bedömningen att *(beskriv bedömningen)*.

Barnets föräldrar är viktiga för att säkerställa barnets rätt till skydd mot *(våld och övergrepp, vanvård och försummelse, skadliga levnadsvanor, skadliga sedvänjor samt hedersrelaterat förtryck och våld)*. För att klara av sitt föräldraansvar anser utredande socialsekreterare att barnet och/eller föräldrarna är i behov av *(beskriv insats)*.

Barn som har varit med om våld och övergrepp eller andra traumatiska händelser har rätt till rehabilitering. Den samlade informationen i utredningen visar att barnet upplevt *(beskriv situation)*. Utredande socialsekreterares bedömning är att barnet är i behov av stöd i form av *(beskriv insats och vad den syftar till)*.

OBS

Det kan finnas situationer där utredningen identifierar insatser som barnet och/eller föräldrarna är i behov av, men där ekonomiska resurser, föräldrars ovilja att ta emot stöd, eller andra begränsningar gör att vi inte kan bevilja sådana insatser. En barnrättsbaserad verksamhet lyfter fram vad som bedöms vara förenligt med barnkonventionens intentioner oavsett om det är genomförbart eller inte. Därefter görs (i de fall det är aktuellt) en motivering till varför det inte är genomförbart:

För att prioritera, respektera, skydda och säkerställa barnets rätt till *(ange rättighetsområde, till exempel skälig levnadsstandard, goda förutsättningar för barnets utveckling, bästa uppnåeliga hälsa, skydd mot våld och övergrepp etc.)* är den samlade bedömningen att barnet behöver *(beskriv insats)*. På grund av *(beskriv orsak till varför det inte är genomförbart, till exempel avsaknad av ekonomiska medel, kompetens, boenden, vårdplatser etc.)* kan barnets rättigheter inte tillgodoses. För att kompensera detta föreslår utredande socialsekreterare *(beskriv den insats som bedöms vara genomförbar)*.

Att prata med barn och föräldrar

Att prata med barn och deras föräldrar

Att vara föremål för en utredning hos socialtjänsten kan upplevas som både kränkande, påfrestande och pressande för både barn och föräldrar. Uppfattningen och kunskapen om socialtjänstens uppdrag och roll kan vara antingen bristfällig eller färgad av dåliga erfarenheter. Bristande kommunikation och information kan ytterligare förstärka såväl oro som misstänksamhet och vanmakt.

Det är inte ovanligt att föräldrar känner misstänksamhet mot socialtjänsten och är rädda att få sina barn omhändertagna. En oro de ofta för över till sina barn. Var öppen och ärlig och ta oron på allvar. Förklara vad socialtjänstens uppdrag är och vad en utredning syftar till. Var tydlig med att bedömningar görs kontinuerligt och att ambitionen är att utredningen ska vara ett samarbete mellan familjen och socialtjänsten. Med barnet i centrum och barnets bästa som utgångspunkt.

Som socialekreterare måste vi ha en ödmjukhet inför de familjer och personer vi

träffar, barn som vuxna. Vi har ett ansvar att vara medvetna om maktrelationen mellan utredare, barn och föräldrar, samt den rädsla och oro som en utredning hos socialtjänsten medför, oavsett vad anledningen till utredningen är.

Ambitionen för våra barnavårdsutredningar måste vara att samarbeta med familjerna och se både barn och föräldrar som aktörer och medspelare i utredningsprocessen. Samtidigt har vi ett ansvar att se till att de vuxnas perspektiv och upplevelser inte överskuggar barnets, vilket är lätt hänt i strävan efter samförstånd. Alliansen med föräldrarna får inte ske på bekostnad av barnets bästa och alliansen med barnet.

Målet för alla barnutredningar som genomförs måste vara att situationen för barnet blir bättre och att barnet har ökad tillgång till sina rättigheter innan utredning inleds. I annat fall har vi misslyckats med vårt uppdrag.

OBS

Att samarbeta med en familj får aldrig ske på bekostnad av barnets trygghet eller säkerhet. Adekvata skyddsbedömningar ska göras kontinuerligt under utredningsprocessen för att utesluta att barnet är utsatt för omedelbara risker.

Checklistor inför samtal med barn och föräldrar

Här hittar du checklistor som innehåller tips på vad du som utredare kan tänka på före, under och efter ett barnsamtal. Tanken med checklistorna är att de ska fungera som ett stöd för att skapa bästa möjliga förutsättningar och möjligheter till delaktighet och information för barnet. I lästipsen längst bak i boken finns litteratur som ytterligare tar upp samtalsteknik och vad som är viktigt i mötet med barn.

Checklista inför barnsamtal

- ✓ **Förbered dig**
Vad har du för bakgrundsinformation om barnet? Finns det något speciellt du bör ha i åtanke när du träffar just det här barnet för att det ska bli så bra som möjligt? Väcker det här barnet några speciella känslor hos dig själv? Hur hanterar du det?
- ✓ **Vilken information behöver du ge barnet?**
Vilka frågor vill du ha svar på?
- ✓ **Mina kontakter**
Använd länken längst bak i handboken och skriv ut ett exemplar som du kan fylla i tillsammans med barnet under ert möte. På så sätt vet du att barnet har rätt och uppdaterade kontaktuppgifter till dig och andra viktiga vuxna om något skulle hända.
- ✓ **Lokal**
Försök hitta en så lugn, trygg och barnanpassad plats som möjligt att vara på.
- ✓ **Tid**
Se till att ge barnet tid att installera sig och vänja sig vid dig och miljön innan ni påbörjar samtalet.
- ✓ **Material**
Ha tillgång till "hjälpmedel" som pennor, papper, leksaker, dockor, bildkort etc. som kan vara till hjälp för barn som kanske har svårt att kommunicera på andra sätt.
- ✓ **Goda förutsättningar**
Se till att barnet inte är hungrigt. Bjud på något att äta och dricka.

- ✓ **Stödperson**
Låt barnet ha en stödperson med sig om hen vill. En stödperson kan vara en vuxen barnet litar på, men lika gärna en kompis eller en hund.
- ✓ **Trygga föräldrar:**
Om föräldrarna är trygga personer för barnet, använd dem för att "visa" barnet att socialtjänsten och du som socialsekreterare inte är något farligt. Kom ihåg att återföra genom att möta föräldrarna tillsammans med barnet efter samtalet. OBS! Gäller inte i situationer där föräldrarna skapar rädsla och oro hos barnet.
- ✓ **Tillit**
Tänk på att det kan krävas mer än ett möte för att skapa tillit nog för barnet att berätta om svåra upplevelser.
- ✓ **Förståelse**
Ett barn som varit utsatt för, eller upplevt, våld eller övergrepp i familjen, men som vid tillfället för samtalet upplever att situationen är bättre, kan välja att inte berätta om det som hänt utav förhoppning om att det inte kommer att hända igen.
- ✓ **Skydda sin familj**
Ett barn kan av rädsla för att "förstöra" eller mista sin familj välja att inte berätta om våld eller övergrepp. De flesta barn älskar och skyddar sina föräldrar, eftersom de är barnets anknytningspersoner. Det kan även finnas hot som gör att barnet skyddar sig själv eller andra närstående.

Checklista under barnsamtalet

Din viktigaste uppgift är att se till att barnet känner att du som socialsekreterare lyssnar på och respekterar barnet i samtalet. Att du har tid för barnet och intresse för det barnet berättar.

- ✓ **Uppmuntra** barnet att fråga om det är något hen inte förstår eller undrar över.
- ✓ **Förklara** vad en utredning är och varför den görs – det är din uppgift att göra detta på ett sätt som barnet förstår.
- ✓ **Berätta** om vilka andra personer som du kommer att prata med om barnets situation.
- ✓ **Förklara** vilka som har rätt att ta del av den information som barnet berättar och vad socialtjänstens sekretess innebär.
- ✓ **Informera** barnet om att det hen berättar sparas och att barnet alltid har rätt att ta del av den informationen och ändra om något blivit fel.
- ✓ **Ställ öppna frågor**, visa intresse för vad barnet säger och försök att styra barnets berättelse så lite som möjligt.
- ✓ **Skapa utrymme** för barnet att berätta om vad hen tycker är att problemet är och vad som behöver förändras.
- ✓ **Var tydlig** och använd begrepp som inte är för vaga eller svåra för barnet att relatera till.
- ✓ **Prata klarspråk**. Var inte rädd för att benämna vad det är som upplevs problematiskt i barnets livssituation. Barnet lever mitt uppe i det i sin vardag och ju mer konkreta vi är i att benämna det, desto tydligare för barnet vad det är vi diskuterar.

- ✓ **Ha ett öppet sinne!** Våga ifrågasätta om vuxna i barnets omgivning, till exempel föräldrar eller skolpersonal lägger ansvaret för problemet på barnet eller barnets utåtagerande beteende. Sådana problem kan vara symtom på att något inte står rätt till i barnets liv. Skaffa dig en egen objektiv uppfattning.
- ✓ **Tänk på:** Påstå aldrig att barnet verkar ha "snälla" eller "bra" föräldrar, eller att barnet "har det bra" hemma. Sådana ställningstaganden kan göra att barnet inte vågar öppna upp och berätta om det hens föräldrar eller familj eventuellt utsätter hen för. Barnet får aldrig känna att du redan valt föräldrarnas sida.
- ✓ **Låt dig inte manipuleras.** Vuxna kan vara både vältaliga, kärleksfulla och lugna i mötet med dig, och samtidigt utsätta barnet för vanvård, försummelse, våld eller övergrepp. Våga tro på att det barnet säger kan vara sant.
- ✓ **Låt barnets åsikter väga tungt.** Det går inte att ta för givet att föräldrar kan förstå eller tolka sitt barn bäst. Symtom hos barnet kan ha många olika orsaker, och barnets åsikter och upplevelser är mycket viktiga.

Våga fråga

Det är viktigt att våga prata med barn om vår oro. Vi skonar inte barnen genom att använda förskönande omskrivningar av det de varit med om. Det är i många fall en del av barnets vardag och barnet påverkas främst av det som hänt, inte hur vi beskriver det.

Genom att sätta ord på det som hänt ger vi barnet en möjlighet att prata om det. Barnet behöver få sin verklighet bekräftad.

Däremot ska barn inte behöva berätta sin historia om och om igen för olika vuxna. Därför är samverkan med andra professionella runt barnet extra viktig.

Checklista efter barnsamtal

Se till att du även avslutar samtalet och följer upp med föräldrarna på ett tryggt och respektfullt sätt (om detta inte medför risk för barnets säkerhet):

- ✓ **Stöd vid återberättandet:** Var noga med att alltid hjälpa barnet att återberätta för föräldrarna om det ni pratat om eller om det är något speciellt barnet vill berätta om som hen känner eller upplever.
- ✓ **Kontaktinformation:** Se till att barnet kan och vet hur hen kontaktar dig om det skulle vara något. Du kan använda kontaktbladet i slutet av boken.
- ✓ **Återkoppla resultatet av utredningen:** Berätta för barnet vad utredningen resulterar i och varför. Det är också viktigt att berätta vilka som får ta del av utredningen och vad den kommer att innebära för barnets framtid.

Förklara vad stödet innebär: Om utredningen innebär att familjen/barnet kommer att få stöd, förklara vad det innebär på ett sätt som är förståeligt för barnet.

Berätta för barnet om ni inte kommer att träffas mer. I den mån det går – gör en överlämning tillsammans med barnet till de personer som ska ta över efter dig.

Polisanmäl våld och övergrepp mot barn.* Om du i samtal med ett barn får kännedom om att barnet utsatts för ett brott ska en polisanmälan göras. Även om en polisutredning inte leder till något konkret vid det aktuella tillfället ökar barnets trovärdighet om något ytterligare skulle hända senare. Det skickar också en viktig signal om att det inte, i något läge, är tillåtet att utsätta barn för våld eller övergrepp.

Var en vuxen att lita på – lova aldrig mer än du kan hålla.

Agera

Många barn som varit i kontakt med socialtjänsten vittnar om att de har fått komma till tals under socialtjänstens utredning, men att ingenting gjorts för att förbättra deras situation. De har berättat om sina familjehemligheter men upplever sig inte ha blivit tagna på allvar.

Att skapa förutsättningar för barns deltagande och att ha kompetens nog att hålla ett barnsamtal är en mycket viktig start. Men det räcker inte i alla lägen. Vi måste veta vad vi ska göra med den information vi får i ett barnsamtal, samt ha kunskap om vikten av att återkoppla till barnet och se till att barnet har tillräcklig information för att förstå bedömningar och beslut. Vi måste ha förmåga och beredskap att agera i ärenden där det framkommer information som föranleder insatser från socialtjänsten. Risken är annars att barnsamtalen reduceras till ett obligatoriskt moment som måste "klaras av" under utredningsförfarandet, utan att få reell betydelse för barnet och barnets situation.

* Enligt rådande riktlinjer har socialnämnden möjlighet, men inte skyldighet, att polisanmäla misstanke om brott mot barn.

Att prata med barn om socialtjänsten

Det är viktigt att barn och föräldrar har god förståelse för vad socialtjänstens uppdrag är, och vad som kommer att hända under utredningstiden.

Anpassa informationen utifrån ålder, individuella förutsättningar och särskilda behov.

Checklista för information om socialtjänstens uppdrag

- ✓ **Socialtjänstens uppdrag:** Beskriv socialtjänstens uppdrag utifrån alla barns rätt att växa upp under trygga och goda förhållanden.
- ✓ **Presentation:** Presentera personal som arbetar med barnets ärende. Berätta att barnet har rätt att byta socialsekreterare om hen skulle vilja. Upprepa den här informationen kontinuerligt under utredningstiden.
- ✓ **Orosanmälan:** Berätta vad en orosanmälan är. Barnet och barnets vårdnadshavare har rätt att läsa orosanmälan.
- ✓ **Omedelbar skyddsbedömning:** Förklara vad en skyddsbedömning är. Den omedelbara skyddsbedömningen ska göras samma dag som orosanmälan inkommer eller senast dagen därpå. Bedömningen kommer fram till om barnet är i behov av omedelbart skydd. Det kan till exempel handla om huruvida barnet kan vara kvar hemma eller måste skyddas, exempelvis genom en jourplacering under en tid.
- ✓ **Förhandsbedömning:** Förklara begreppet förhandsbedömning och att en sådan görs för att bestämma om det behövs en utredning om hur barnet har det. Under förhandsbedömningen pratar vi bara med barnet och barnets vårdnadshavare. Den ska vara klar inom 14 dagar.

- ✓ **Utredning:** Barnet och barnets vårdnadshavare får information om hur utredningen går till och vilka bestämmelser och lagar som finns. De har rätt till stöd av ett juridiskt ombud. Vi kan prata med andra som känner barnet och familjen, eller med en expert som exempelvis en barnpsykolog eller läkare. Förskola/skolan har ofta kunskap om barnet och brukar därför kontaktas. Barnet har, vid tillräcklig ålder och mognad, och om barnet själv vill, rätt att prata med socialtjänsten utan att vårdnadshavare är med. Utredningen ska vara klar inom fyra månader. Om vi måste vänta på till exempel en polisutredning kan det ta längre tid.
- ✓ **Beslut:** Förklara vad ett beslut innebär och vilka eventuella insatser barnet och/eller föräldrarna erbjuds, varför de erbjuds och vad de ska leda till.
- ✓ **Vad händer sen?** Försäkra dig om att kontakten med socialtjänsten blir någorlunda förståelig för barnet genom att förklara vad som händer, varför och vad nästa steg är.
- ✓ **Kontaktuppgifter:** Se till att barnet alltid har uppdaterade kontaktuppgifter och vet var hen ska vända sig om det skulle vara något. Du kan använda kontaktformuläret längst bak i handboken.

NÅGRA AVSLUTANDE ORD

Det är vår förhoppning att denna handbok ska bidra med en förståelse för att ett barnrättsbaserat förhållningssätt i utredningsarbetet med barn och unga har betydelse. Vi vet att mycket bra barnrättsarbete redan görs på många håll. Samtidigt återstår mycket arbete för att säkerställa att alla barns rättigheter tillgodoses utifrån kraven i barnkonventionen och svensk lagstiftning.

Handboken ger inte svar på alla frågor. Den är varken en djupdykning i hur barnkonventionens ska tolkas eller i det sociala utredningsarbetets alla moment. Däremot bidrar den till ökad kunskap som kan användas för att belysa och motverka de begränsningar som riskerar att utmana förverkligandet av barnets rättigheter i praktiken.

Att arbeta på ett barnrättsorienterat sätt kräver, utöver enskilda handläggares engagemang och kompetens, både politisk förankring och organisatoriska möjligheter. Handboken erbjuder förslag på hur ett barnrättsbaserat förhållningssätt på handläggarnivå kan göra utredningsprocessen mer förståelig och rätts-säker för det enskilda barnet. Den belyser och synliggör dessutom såväl begränsningar som utvecklingsområden på organisatorisk och politisk nivå.

Vi vill rikta ett stort tack till de personer som ingått i vår referensgrupp av socionomer med mångårig erfarenhet av utredningsarbete av barn och unga; Caroline Åkerhielm, Elin Sjösten och Erika Reijonen. De har alla bidragit med ovärderlig kunskap, kloket och stort engagemang. Deras inspel och feedback har varit ytterst värdefull för slutresultatet. Det gäller även de ambassadörer för organisationen Knas Hemma som utifrån egna erfarenheter av kontakten med socialtjänsten gett oss värdefulla tips och input.

Att efterleva barnkonventionen
och rådande lagstiftning är inte förhandlingsbart.
Det är vårt ansvar. Det ställer krav på oss att
ha kunskap och mod nog att vara barnrättsaktivister
på jobbet varje dag. För barnens skull.

KÄLLFÖRTECKNING

Swärd, S. (2016) Barnkonventionen i praktisk tillämpning: Handbok för socialtjänsten. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB

UNICEF. (2008) Handbok om barnkonventionen. Stockholm: UNICEF

LÄSTIPS

Barnombudsmannen, (2004), Samtala med barn, Stockholm: Barnombudsmannen

Elfström, H, Landberg, Å och Olofsson, G (2017) Efter barnförhöret – En modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Heimer, M och Näslund, K med Palme, J (2017) Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Hyvönen, U och Alexanderson, K. (2014) Barnen vill – Vågar vi: Barns och ungdomars brukarmedvetenhet i den sociala barnvården. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Maskrosbarn. (2016) Jag är bara en påse med pengar -En rapport av Maskrosbarn om ungdomars upplevelser av insatser från socialtjänsten. Stockholm: Maskrosbarn med finansiellt stöd av Allmänna Arvsfonden

Socialstyrelsen. (2014) Barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen. (2015) Utreda barn och unga – Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen. Stockholm: Socialstyrelsen

Övreeide, H och Erlandsson, A. (2009) Samtal med barn: Metodiska samtal med barn i svåra livssituationer. Lund, Studentlitteratur AB

WEBBSIDOR/LÄNK TIPS

Allmänna Barnhuset

www.allmannabarnhuset.se

Attention

www.attention.se

Barnombudsmannen

www.barnombudsmannen.se

Bris

www.bris.se

Dags att prata om

www.dagsattprataom.se

Dina rättigheter

www.dinarattigheter.se

Jag vill veta

www.jagvillveta.nu

Knas hemma

www.knashemma.se

Koll på soc

www.kollpasoc.se

Kunskapsguiden

www.kunskapsguiden.se

Maskrosbarn

www.maskrosbarn.org

Rädda Barnen

www.raddabarnen.se

Rättighetsfokus

www.rattighetsfokus.se

Trygga barnen

www.tryggabarnen.org

UNICEF Sverige

www.unicef.se

Handboken och kontaktformuläret finns att ladda ner på unicef.se/rapporter-och-publikationer

Mina kontakter

Alla barn har rätt att må så bra som möjligt och känna sig trygga. Socialtjänsten är till för barn och föräldrar för att alla barn ska vara trygga och må bra hemma.

Här kan du och din socialsekreterare skriva upp vem du kan ringa till eller mejla om du eller någon i din familj behöver hjälp eller om du undrar över något.

Mina socialsekreterare:

Namn

Namn

Telefon

Telefon

Email

Email

Deras chef:

Jag kan ringa min socialsekreterare klockan _____

På **kvällar och helger** ringer jag socialjouren _____

Polisen har telefon **114 14**, i nödsituationer ringer jag **112**.

Andra personer jag litar på:

Namn

Namn

Telefon

Telefon

Bra länkar

www.attention.se, www.bris.se, www.dinarattigheter.se,
www.ivo.se, www.jagvillveta.se, www.knashemma.se,
www.kollpasoc.se, www.maskrosbarn.org, www.tryggabarnen.org

UNICEF Sverige
Box 8161
104 20 Stockholm
08-692 25 00
unicef.se

unicef
för alla barn